

***THE VISION ABOUT OCTAVIAN PALER'S POETRY. "THE POET" – AN INTERPRETATIVE MODEL***

**Szilagy (Szoverfi) Judit Maria, PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş**

*Abstract: We endeavour to examine the poetry of Octavian Paler in several researches, the present one being a model of close reading, dedicated to the art of poetry entitled The Poet. In this respect we will define the concept of poetic art, we will define the lyric poetry of the author and we will interpret the poem entitled The Poet in detail, as the author's representative work about his worldview. In this respect we will harness theories of the poetic imagery, style of hermeneutics, the supporting text defining an encyclopedic self, whose poetic force is defined by an appeal to the classical, romantic and modern features of the poet.*

**Keywords:** *poetic art, the poem The Poet, poetic imagery, close-reading*

*Motto: „Esența artei este Poemul, Poemul este instaurarea adevărului”<sup>1</sup>*

Octavian Paler este unul dintre importanții oameni de cultură ai perioadei postbelice, dintre anii 1970-2007. Opera lui însumează mai multe specii începând cu poezie, eseu, jurnal până la romanul autobiografic și romanul-eseu. Debutul său literar este unul întârziat deoarece la 22 de ani, pregătindu-și cu entuziasm debutul în trei genuri diferite (poezie, proză, eseu), își pierde manuscrisele într-o librărie. Un an încearcă să le reconstruiască fără niciun rezultat, dar jură că renunță la literatură. Doar după 20 de ani revine și începe să scrie. Evenimentele petrecute în acea librărie parcă îl marchează atât de tare, încât mereu se reîntoarce către trecut, către acele manuscrise „pierdute mă împiedică să le refac, deoarece mă persecută continuu gândul că, în forma inițială, existase «ceva» mai inspirat”<sup>2</sup>. În anul 1970, apare primul volum de poezii, intitulat *Umbra cuvintelor*, iar, în 1979, apare volumul *Scrisori imaginare*, unde fiecărei epistole îi este atribuită o poezie. Poemele din acest volum sunt reeditate separat în 2008, sub titlul de *Poeme*.

În această lucrare, vom dezvolta o analiză interpretativă asupra unui singur text poetic din volumul *Poeme*, intitulat *Poetul*. Alegerea analizei acestei poezii se datorează faptului că dintre poeziile realizate de Octavian Paler, *Definițiile lirice* în volumul *Umbra cuvintelor* și în volumul de *Poeme* această este singura care este una semnificativă pentru crezul poetic al lui Octavian Paler despre menirea lui ca poet și despre rolul artei sale, fiind o artă poetică în care sunt însumate și motivele importante ale poeziilor paleriene: umbra, lacrimile, drumul, pamântul, ploaia, mâinile, soarele, nisipul, pietrele, zei, oamenii, Troia, cerul și gol. Analiza acestei opere ne va ajuta la interpretarea celorlalte opere lirice, oferind o viziune amplă asupra laitmotivelor poeziilor lui Octavian Paler, amintite mai sus.

Această operă literară apare pentru prima dată în volumul *Scrisori imaginare*, la Scrisoarea adresată domnului Hölderlin. Scrisoarea lipsește și este înlocuită cu această poezie, care pare a fi o epistolă sub formă de poezie, prin care Octavian Paler îi oferă un răspuns la întrebarea pusă de scriitorul german. În același timp, își constuiește și programul estetic. Între Friedrich Hölderlin și Octavian Paler există unele intersecții ideatice: sunt fascinați de antici

<sup>1</sup> Cf. Martin Heidegger, [http://www.akademos.asm.md/files/Akademos\\_4\\_15\\_2009.pdf](http://www.akademos.asm.md/files/Akademos_4_15_2009.pdf) [accesat în data de 28.04.2015.]

<sup>2</sup> Octavian Paler, *Viața ca o coridă*, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 17.

greci, de filosofia lui Martin Heidegger și de teoriile lui Jean Jaques Rousseau și, nu în ultimul rând, de filosofia lui Immanuel Kant<sup>3</sup>. Astfel în poezia-epistolă, Octavian Paler utilizează o idee preluată de la Friedrich Hölderlin folosită de acesta în poezia *Pâine și vin*, „... și la ce bun poezii în timpuri sărace”<sup>4</sup>. Conform poetul german, poezii în timpuri sărace trebuie, să le ofere cititorilor hrană spirituală. Vremurile sărace se referă la modestie materială, dar și la lipsuri spirituale, astfel ei trebuie să „colinde” în „noaptea cea sfântă”<sup>5</sup>.

La această presupunere încearcă Octavian Paler să răspundă prin realizarea unei arte poetice. Ceea ce diferă în concepțiile celor doi scriitori este maniera, dacă Hölderlin cultivă o poezie clasică-romantică, Octavian Paler realizează un poem clasic, romantic și modern concomitent prin suprapuneri succesive. Poetul este clasic deoarece se adresează cetății, societății și oglindește utopia unui om perfect sănătos trupește și sufletește „normal”, deci canonic<sup>6</sup>. În același timp este și romantic fiind sentimental, hipersensibil, „rezumând toate aspectele spirituale de la brută la geniu”<sup>7</sup>. Această latură duală poate fi combătută prin complementaritate, deoarece clasicul este tipul rațiunii, care prin gândire limpede se poate pronunța, iar romanticul plin de sensibilitate, astfel prin pasiune și intuiție va reuși să prospere.<sup>8</sup> Latura modernă a imaginarului poetic poate fi demonstrat prin producerea de viziuni la nivelul mesajului poetic, limbajul poetic nu poate fi limitat la funcția lui descriptivă<sup>9</sup>, deoarece este creatoare de imagini, iar acestea vor constitui la nivelul imaginarului, drumul poetic și mesajul metatextual.

Înterpretarea titlului se poate realiza prin metoda semiostilistică deoarece creatorul de artă devine simbolul propriei creații. Acest poem ne indică faptul că avem de-a face cu o artă poetică, fiindcă poetul- apare în ipostaza de creator al propriei arte, iar, prin arta sa, transmite un mesaj unic și individual. Această unicitate și individualitate a creatorului de artă este indicată de articolul hotărât, așezat după substantivul „poet”. Astfel poetul devine un simbol al propriei creații prin metonimie. Poetul apare pe tot parcursul poeziei în ipostază de triadă, este clasic deoarece se adresează „cetății”<sup>10</sup>, societății, este în același timp și romantic prin prezentarea naturii sensibile a omului și prin apariția anumitor motive romantice, cum ar fi *apa*, care apare în ipostaza de ploaie, dar și aici, precum în orice poezie romantică este purificatoare și dătătoare de viață. Un alt simbol romantic ar fi *arborele*, care poate fi o axă a lumii, un *axis mundi*, dar este și modern prin producerea viziunii și prin depășirea limitei limbajului. Producerea viziunii poetice se realizează în poeziile moderne prin apariția elementului filosofic, prin apariția problematizantă a existenței, a rolului poetic. În această poezie, această viziune modernă apare prin multitudinea interogațiilor retorice și prin eul

<sup>3</sup>[http://hu.wikipedia.org/wiki/Friedrich\\_H%C3%B6lderlin](http://hu.wikipedia.org/wiki/Friedrich_H%C3%B6lderlin) accesat în data de 19.04.2015.

<sup>4</sup>Friedrich Hölderlin, *Imnuri și ode*, în românește de Stefan Augustin Doinaș și Virgil Nemoianu, Biblioteca pentru toți, Editura Minerva, București, 1977, p. 259.

<sup>5</sup>Idem.

<sup>6</sup>Cf. G. Călinescu, Matei Călinescu, Adrian Marino, Tudor Vianu, *Clasicism, baroc, romantism*, Editura Dacia, Cluj, 1971, p. 37.

<sup>7</sup>Idem.

<sup>8</sup>Dacă urmărim constatările lui Adrian Marino ajungem la concluzia că clasicul în terminologie istorică poate fi asociat cu permanența, cu adevăr, astfel scriitorul clasic rezistă, suportă verificarea timpului creând o operă care durează. Tot în accepțiunea lui Marino romanticul prin sensibilizarea elementelor poetice devine omnipotentă. Aceste precizări la nivelul poeticii lui Octavian Paler sunt de o apariție duală și complementară, prin ipostaza poetului, care reușește să imbine cele două viziuni devenind clasic și romantic în același timp.

<sup>9</sup>Cf. Ludwig Wittgenstein, *Filozófiai vizsgálódások*, Editura Atlantisz 2008.

<sup>10</sup>Octavian, Paler, *Scrisori imaginare*, Editura Polirom, 2010, Iași, p. 23.

problematizant, prezent prin ipostaza poetică, care încearcă să ofere răspuns la aceste întrebări, oferind șansa cititorului de a putea desemna rolul artei și scopul poetic atins prin această artă poetică.

Astfel drumul poetic în realizarea acestei arte poetice este de la clasic spre romantic și înspre modern. Această traiectorie este tipică poetului de la jumătatea drumului. Poetul aflat la jumătatea drumului, este creatorul care și-a găsit traiectoria, a reușit să pună bazele acestui drum inițiativ, primele granule de nisip, care vor alcătui pietrele, rocile care vor fi așezate pe acel drum, ca acesta să fie unul statornic. Dar identificarea drumului și plasarea poetului pe acest drum nu este identică cu definitivarea misiunii poetice, el fiind la jumătatea drumului are încă foarte multe de transmis.

Verbul de la începutul primelor două versuri „anunță” sugerează ipostaza poetică de luptător, care își asumă rolul de profet al pământului, care chiar și prin zidurile Troiei este capabil de a trece deoarece, dacă avem un dialog între poet și cititor acest dialog la nivel etimologic provine din latinescul *bellum*, un *duellum*,<sup>11</sup> care poate fi un nucleu al comunicării, al zicerii. Astfel prin dialog, comunicare există afirmația, iar astfel avem libertatea de comunicare, care este împotriva determinismului istoric, împotriva scepticismului, convenționalismului și susține libera exprimare a gândirii și libera confruntare a ideilor, care se pot realiza doar la nivelul „societăților deschise”. Această formă de manifestare este adversarul implacabil al totalitarismului sub orice formă<sup>12</sup>. Astfel putem deduce apariția imaginarului colectiv<sup>13</sup> la nivelul textului poetic prin apariția simbolurilor esențiale, care arată către regimul închis în care a fost scris poezia: „cetatea”, „datoria”, „Troia”, „zidurile Troiei”, „miros de îndoială”, „arbori de nisip”, „speranța e un cuvânt dificil”, „ne lipsesc”, „nevoie”, „secetă”, „riscul”, „răstignire”, „dealul Golgotei”, „curajul”, „nori de ploaie”, „Infern”<sup>14</sup>.

În poem această luptă împotriva terorii apare prin lupta poetului care ia inițiativă și „anunță cetății”, societății, prin „zidurile Troiei” și prin „Infernul lui Dante”. Ridicarea brațelor și torențele sugerează o verticalitate, este metafora unei spirale anamnetice, prin care poetul se reîntoarce în abisurile interioare, acolo unde adevărul reprezintă esența de a fi. Se produce astfel un imaginar al verticalității, care este denotat de simbolul ploii, al oamenilor, al brațelor. Triada identitară sine, eu, supraeu demonstrează că viziunea se declanșează în adâncurile ființei, fiind o pendulare între kathabasis și anabasis.<sup>15</sup> Duelul ființei, destinul interior, ca inițiere, calitate de războinic, de catalizator într-o iluminare, devin ipostaze ale unei aventuri imaginare în care poetul suferă pentru a înfăptui arta. Se poate realiza o paralelă identică intertextului cu Dante. Purgatoriul fiind sinele, Infernul fiind eul, iar Paradisul supraeul. Finalul traiectului auctorial reprezintă impunerea speranței ca necesitate într-o societate a cărei emoție este pârlolită (arsă). Poetul devine un profet al speranței, iar identitatea poetului clasic ce rostește în fața colectivității „anunță cetății”, identitatea poetului romantic, care se adresează sensibilității cititorului „Au datoria să spere”, dar și

<sup>11</sup>[www.google.hu](http://www.google.hu) [accesat în data de 10. 05. 2015.]

<sup>12</sup>Cf. Karl Popper, *Filosofie socială și filosofia științei*, Editura Trei, Iași, 2000, p. 378.

<sup>13</sup> Imaginarul colectiv este alcătuit din modelele transmise din trecutul cel mai îndepărtat, aceste modele nu dispar, se reactualizează și rămân valabile în conștiință. Astfel imaginarul colectiv se structurează, conștient sau inconștient, pe toată durata existenței noastre, deoarece gândirea simbolică este consubstanțială ființei noastre. Acest tip de gândire precede limbajul și gândirea noastră discursivă, iar imaginea, care se creează conține semnificațiile existenței noastre.

<sup>14</sup>Octavian, Paler, *op. cit.*, p. 23

<sup>15</sup>[www.google.hu](http://www.google.hu)[accesat în data de 10. 05. 2015.]

identitatea poetului modern care produce viziuni datorită suprapunerii simbolice și livrești: „dealul Golgotei”, „zidurile Troiei”, „Dante în Infern”.

Nodul semnatic al poeziei o contituie interogația retorică: „La ce bun poetul, în vreme de secetă?” care impune un eu stihial, problematizant, care tot mereu își pune întrebări legate de existență<sup>16</sup>. Această ipostază este similară simbolisticii verbului „să cânte”, care este o metaforă orfică, poetul are menirea de a oferi prin cântecul său un bun material și unul spiritual. Această misiune poate fi dusă la bun sfârșit doar dacă se produce arderea, arderea cuvântului, care în poem apare prin „buzele arse”, denotând consubstanțialitatea dintre iubire și rostire. Poetul rostește sensibilitatea primordială a vieții, iar arderea sugerează pe de o parte pasiunea creatoare, dar și purificarea cuvântului în rostire aflat la finele unui drum prin Purgatoriu și Infern. Motivul arderii la Octavian Paler are accente comune cu poezia lui Lucian Blaga, *Ardere*, deoarece arderea cuvântului, purificarea lui apar în ambele poezii, iar la poetul luminilor arderea de sine este purificarea supremă prin care se realizează poezia.

Structura poemului este una modernă, totuși se pot distinge mai multe secvențe poetice: primele zece versuri reprezintă prima parte, următoarea secvență este introdusă prin interogația retorică preluată de la Hölderlin<sup>17</sup>, dar transfigurată la nivelul mesajului textual: „La ce bun poetul, în vreme de secetă?”. A doua secvență poetică oferă răspuns la această interogație retorică: poetul este vocea orfică, care cântă prin opere de artă, dar aici apare ideologia filosofului Martin Heidegger, conform căreia totul se raportează la temporalitate. În poezie această dimensiune temporală este introdusă prin adverbul de timp „când”. Atunci trebuie să se producă operă de artă când există incertitudini „îndoială”, când „mâinile miros a îndoială”. Mâna, care etimologic vorbind în ebraică este *yada*, *ya* care este a cunoaște și *da* care înseamnă a iubi.<sup>18</sup> Deci, atunci trebuie, să apară poezia când există incertitudini în cunoaștere și în iubire. Cele două sentimente sunt antitetice dar și complementare. Antitetice pentru că întotdeauna cunoașterea este legată de rațiune și iubirea de sentimente, dar sunt concomitent complementare pentru că nu se poate cunoaște fără iubire, iar dacă cunoști prin iubire vei avea o altă perspectivă asupra lumii. Această viziune a lui Octavian Paler apare și în volumul *Scrisori imaginare*, unde avem șapte scrisori destinate temei iubirii<sup>19</sup>, în aceste scrisori putem identifica teoriile lui Jose Ortega y Gasset atunci putem ajungem la concluzia că prin iubire, care „este un elan care se ivește din cea mai adâncă subterană a persoanei noastre”<sup>20</sup> ajungem la esență. Iar astfel orice negativitate se poate combate prin iubire și nici înțelepciunea nu-și poate atinge apogeul fără iubire.

O altă metaforă centrală în această secvență este „arbori de nisip”, arborii sugerând ascensiunea, verticalitatea și în același timp, stabilitatea, iar nisipul sensibilitatea, finețea,

<sup>16</sup> Cf. Gabriel Marcel, *Omul problematic*, Editura Biblioteca Apostrof, col. Filosofie contemporană, Cluj, 1998.

<sup>17</sup> La Friedrich Hölderlin întrebarea este pusă în felul următor: „...la ce bun- poezii în timpuri sărace?”, această interogație retorică apare în poezia *Pâine și vin*, al volumului de versuri *Immuri și ode*, în românește se Ștefan Augustin Doinaș și Virgil Nemoianu, Biblioteca pentru toți, Editura Minerva, București, 1977, p. 259.

<sup>18</sup> <http://www.reverso.net/translationresults.aspx?lang=RO&direction=ebraic%C4%83-roman%C4%83> accesat în data de 29. 04. 2015.

<sup>19</sup> 1.) *Întâia iubire – Scrisoare domnului Unamuno*, 2.) *A doua iubire – Scrisoare domnului Hölderlin*, 3.) *A treia iubire – Scrisoare domnului Camus*, 4.) *A patra iubire – Scrisoare domnului Zweig*, 5.) *A cincea iubire – Scrisoare domnului Loti*, 6.) *A șasea iubire – Scrisoare domnului Burckhart*, 7.) *A șaptea iubire – Scrisoare domnului Chamfort*.

<sup>20</sup> Jose Ortega y Gasset, *Studii despre iubire*, Traducere de Sorin Mărculescu, editura Humanitas, București, 1991, p. 62.

diafanul și rafinamentul. Adierea este un imaginar diafan, prin care poetul încearcă să-și ia rămas bun de la amintirile neplăcute ale vieții, un adio de la tot ce era neplăcut. Prin motivul amintirii se instalează un proces anamnetic din cauza erorii și nesiguranței, iar omul lovit de pietre produce la nivel intertextual o legătură cu motivul biblic al lui Iisus înainte de a fi răstignit. Piatra este un obiect de suferință, prin care se accentuează spiritul de sacrificiu al poetului, dar, totodată piatra poate fi un material pentru construirea poeziei, căci arta se realizează în urma suferinței urmărit de zei și de oameni. Astfel, poetul devine o ființă intermediară între divinitate și social, sacru și profan. Pentru nebunia și curajul său poetul își asumă orice risc din dorința de a crea artă. Nebunia este necesară creării operei de artă deoarece constituie transmutarea din real înspre un timp mitic, ce reflectă spiritualul poetului. Brațele întinse spre cer, spre soare ne indică prin lumină cunoașterea, astrul tutelar al cadrului divin sugerând absolutul, iar lacrima este puritatea și sacrificiul. Soarele și ploile astfel sugerând o imagine vizuală și melancolică, o cunoaștere a eului, precum și sentimentul sacrului. Eul poetic tinde spre absolut, spre spațiul transcendent, dominat de sacru. „Soarele” reprezintă astrul tutelar al cadrului divin și cunoașterea pe care eul poetic urmărește și pentru care se sacrifică, dovadă fiind simbolul lacrimilor. Semnificația metaforei este complinită de motivul razelor și al drumului. Astfel avem acea rază care are o latură fanică, dar și criptică, care mereu se ascunde și devina taina, mister<sup>21</sup>.

Răspunsul la întrebarea din a doua secvență poetică este dată de alte două interogații retorice a căror simboluri au fost interpretate mai sus. Astfel poemul este o artă poetică, prin problematizarea menirii poetice, prin crearea unei viziuni, a unui drum poetic și, nu în ultimul rând, prin constituirea între-valului<sup>22</sup> între cer și pământ prin artă, poezie.

În concluzie, prin Octavian Paler, și prin această artă poetică se transmite un mesaj unic și individual, un truism, faptul că arta reprezintă cuvântul în care creatorul își particularizează modul de a fi în lume. Artă e caracterizată de unicitatea unei individualități și totodată vizionare.

### **Acknowledgements**

The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development, as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

### **BIBLIOGRAPHY:**

#### **Bibliografia operei:**

Paler, Octavian, *Viața ca o coridă*, Editura Polirom, Iași, 2009.

Paler, Octavian, *Scrisori imaginare*, Editura Polirom, Iași, 2010.

Paler, Octavian, *Poeme*, Editura Semne, , București, 2008.

Paler, Octavian, *Convorbiri cu Daniel Cristea-Enache*, Editura Polirom, Iași, 2012.

#### **Bibliografie critică:**

Călinescu George, Călinescu, Matei, Marino, Adrian, Vianu, Tudor, *Clasicism, baroc, romantism*, Editura Dacia, Cluj, 1971.

<sup>21</sup>Cf. Cornel Moraru, *Lucian Blaga (monografie)*, Editura Aula, Brașov, 2004, p. 10.

<sup>22</sup><https://books.google.hu/books?id=yKAjicXTOeMC&pg=PA87&lpg=PA87&dq=inter-val+heidegger&source=bl&ots=Y7bIDgZ57P&sig=h7z3yJGSKRrlkww1cFcpLGh7S5c&hl=hu&sa=X&ei=-hwyVYKGMTOygON84Ao&ved=0CEAQ6AEwBQ#v=onepage&q=inter-val%20heidegger&f=false> accesat în data de 18.04.2015.

- Durand, Gilbert, *Figuri mitice și chipuri ale operei -de la mitocritică la mitanaliză-*, traducere din limba franceză de Irina Bădescu, Editura Nemira, București, 1997.
- Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului - introducere în arhetipologia generală*, traducere de Marcel Aderca, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000.
- Hölderlin Friedrich, *Imnuri și ode*, în românește de Ștefan Augustin Doinaș și Virgil Nemoianu, Biblioteca pentru toți, Editura Minerva, București, 1977.
- Ortega y Gasset, Jose, *Studii despre iubire*, Traducere de Sorin Mărculescu, editura Humanitas, București, 1991.
- Moraru, Cornel, *Lucian Blaga (monografie)*, Editura Aula, Brașov, 2004.
- Marcel, Gabriel, *Omul problematic*, Editura Biblioteca Apostrof, col. Filosofie contemporană, Cluj, 1998.
- Popper, Karl, *Filosofie socială și filosofia științei*, Editura Trei, Iași, 2000.
- Wittgenstein, Ludwig, *Filozófiai vizsgálódások*, Editura Atlantisz 2008.
- Wunenburger, Jean-Jaques, *Utopia sau criza imaginarului*, traducere de Tudor Ionescu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.

**Siteografie:**

- [http://www.akademos.asm.md/files/Academos\\_4\\_15\\_2009.pdf](http://www.akademos.asm.md/files/Academos_4_15_2009.pdf) accesat la data de 28. 04. 2015.
- [http://hu.wikipedia.org/wiki/Friedrich\\_H%C3%B6lderlin](http://hu.wikipedia.org/wiki/Friedrich_H%C3%B6lderlin) accesat în data de 19. 04. 2015.
- <http://www.reverso.net/translationresults.aspx?lang=RO&direction=ebraic%C4%83-roman%C4%83> accesat în data de 29. 04. 2015.
- <https://books.google.hu/books?id=yKAjicXTOeMC&pg=PA87&lpg=PA87&dq=inter-val+heidegger&source=bl&ots=Y7bIDgZ57P&sig=h7z3yJGSKRr1kww1cFcpLGh7S5c&hl=hu&sa=X&ei=-hwyVYKGMTOygON84Ao&ved=0CEAQ6AEwBQ#v=onepage&q=inter-val%20heidegger&f=false> accesat în data de 18.04.2015.

**The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development , as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.**